

Date: 23rd February-2025

IJTIMOYIY PEDAGOGIKANING NAZARIY ASOSLARI

Djurayev Ibrohimjon

“University of Management and Future Technologies” universiteti
S554-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslari, uning asosiy tamoyillari va metodlari, shuningdek, zamonaviy muammolari va ularning yechimlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy pedagogikaning shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonidagi o‘rni va ahamiyati keng yoritilgan. Zamonaviy ta’lim va tarbiya tizimlarida ijtimoiy pedagogikaning innovatsion yondashuvlardan foydalanish istiqbollari ham ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy pedagogika, shaxs ijtimoiylashuvi, ta’lim, tarbiya, pedagogik tamoyillar, innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy muhit, jamiyat integratsiyasi.

Ijtimoiy pedagogika shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta'minlashga qaratilgan fan sohasi bo'lib, uning nazariy asoslari shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganishga qaratilgan. Zamonaviy jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayoni murakkab ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy omillarga bog'liq bo'lib, bu ijtimoiy pedagogikaning ahamiyatini yanada oshiradi.

Ijtimoiy pedagogika shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun tarbiya, ta'lim va ijtimoiy himoya tizimlari o'rtasidagi integratsiyani o'rganadi. Ushbu fan bolalar, o'smirlar, yoshlar va kam ta'minlangan qatlam vakillari bilan ishlashda samarali usullarni ishlab chiqishga yordam beradi. Jamiyat taraqqiyoti jarayonida ijtimoiy pedagogikaning roli o'zgarib borayotgan bo'lsa-da, uning asosiy vazifasi shaxsning ijtimoiy moslashuvi va farovonligini ta'minlashdan iborat bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolada ijtimoiy pedagogikaning asosiy tamoyillari, uslublari, zamonaviy muammolari va ularning yechimlari batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy pedagogikaning raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar bilan uyg'unligi ham ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy pedagogikaning ta'rifi va asosiy tushunchalari:

Ijtimoiy pedagogika — bu shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonini o'rganadigan, uning jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlashga qaratilgan nazariy va amaliy fan sohasi. U shaxsning rivojlanishi, tarbiyasi va ta'limi jarayonida ijtimoiy muhitning ta'sirini o'rganadi. Ijtimoiy pedagogikaning asosiy tushunchalari orasida ijtimoiylashuv, ijtimoiy muhit, tarbiya, ta'lim va shaxsning rivojlanishi kabi kategoriyalar mavjud.

Ijtimoiy pedagogikaning paydo bo'lishi va rivojlanish bosqichlari

Ijtimoiy pedagogika fanining shakllanishi bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- Antik davr: Bu davrda ijtimoiy tarbiya g'oyalari qadimgi Yunoniston va Rim falsafasida paydo bo'lgan.
- O'rta asrlar: Diniy ta'limotlar va madrasalar orqali ijtimoiy tarbiya tushunchalari rivojlangan.

Date: 23rd February-2025

- Yangi davr (XVII-XIX asrlar): Bu davrda ijtimoiy pedagogika mustaqil fan sifatida shakllana boshlagan. Xususan, G'arbiy Yevropa, AQSh va Rossiyada pedagogik ishlohotlar amalga oshirilib, ijtimoiy tarbiya masalalariga e'tibor kuchaygan.

- XX asr va hozirgi davr: Ijtimoiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti yanada rivojlanib, turli mamlakatlarda ijtimoiy tarbiya tizimlari shakllangan. O'zbekistonda ham ijtimoiy pedagogika sohasida muhim o'zgarishlar yuz bergan. Masalan, "Avesto" va boshqa qadimiy manbalarda ijtimoiy-pedagogik g'oyalar aks etgan. Shuningdek, o'rta asrlarda Markaziy Osiyo qomusiy olimlarining ijtimoiy-pedagogik qarashlari bu sohaning rivojlanishiga katta hissa qo'shgan.

Asosiy nazariyalar va ilmiy yondashuvlar

Ijtimoiy pedagogika sohasida bir qancha nazariyalar va yondashuvlar mavjud:

- Ijtimoiylashuv nazariyasi: Bu nazariya shaxsning jamiyatga moslashuvi va ijtimoiy rollarni o'zlashtirish jarayonini o'rganadi.

- Me'yordan og'ish nazariyasi: Ushbu yondashuv shaxsning ijtimoiy me'yorlardan chetga chiqish sabablarini tahlil qiladi va ularni tuzatish usullarini taklif etadi.

- Ijtimoiy-pedagogik faoliyat nazariyasi: Bu nazariya ijtimoiy pedagoglarning kasbiy faoliyatini, ularning jamiyatdagi rolini va funksiyalarini o'rganadi.

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlar va amaliyotlar ushbu nazariyalarni boyitib, milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Ijtimoiy pedagogikaning asosiy tamoyillari

Ijtimoiy pedagogika shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, uning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Tabiat bilan uyg'unlik tamoyili: Bu tamoyil tarbiyaning inson tabiati va atrof-muhit bilan uyg'un holda olib borilishini ta'kidlaydi.

2. Madaniyat bilan uyg'unlik tamoyili: Tarbiyaning milliy va umuminsoniy madaniyat qadriyatlari bilan uyg'unlashuvi zarurligini ifodalaydi.

3. Gumanizm tamoyili: Har bir shaxsning qadr-qimmatini va huquqlarini hurmat qilish, tarbiya jarayonida insonparvarlik yondashuvini qo'llashni nazarda tutadi.

Bu tamoyillar ijtimoiy pedagogik faoliyatning samarali tashkil etilishida muhim ahamiyatga ega.

Uslub va metodlarning farqlari va ularning qo'llanilish doiralari

Ijtimoiy pedagogikada "uslub" va "metod" tushunchalari o'ziga xos mazmunga ega:

- Uslub: Bu pedagogik faoliyatning umumiy yo'nalishi va yondashuvlarini belgilaydi. Uslub tarbiya va ta'lim jarayonining asosiy yo'nalishlarini aniqlaydi.

- Metod: Bu maqsadga erishish uchun qo'llaniladigan aniq usullar va texnikalarni ifodalaydi. Metodlar uslubning amaliyotda qo'llanilish shakllaridir.

Masalan, gumanistik uslub doirasida shaxsga yo'naltirilgan metodlar qo'llaniladi, bu esa tarbiya jarayonida har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishni ta'minlaydi.

Date: 23rd February-2025

Dunyo miqyosida ijtimoiy pedagogikaning turli yondashuvlari

Turli mamlakatlarda ijtimoiy pedagogikaga oid yondashuvlar madaniy, ijtimoiy va tarixiy omillarga qarab farqlanadi:

- G'arbiy Yevropa mamlakatlari: Bu yerda ijtimoiy pedagogika ko'pincha ijtimoiy xizmatlar bilan integratsiyalashgan bo'lib, bolalar va o'smirlarning ijtimoiy muammolarini hal etishga qaratilgan.

- AQSh: Ijtimoiy pedagogika asosan ijtimoiy ishlar doirasida rivojlangan bo'lib, shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvi va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishga yo'naltirilgan.

- O'zbekiston: Milliy an'ana va qadriyatlarga asoslangan holda, ijtimoiy pedagogika oilaviy tarbiya, mahalla institutlari va ta'lim muassasalari orqali amalga oshiriladi.

Har bir yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari bo'lib, ular mahalliy ehtiyojlar va sharoitlarga mos ravishda shakllangan.

Ijtimoiy pedagogika sohasidagi asosiy muammolar

Hozirgi kunda ijtimoiy pedagogika bir qator muammolarga duch kelmoqda:

1. Deviant xulqli bolalar bilan ishlash: Tarbiyasi og'ir bolalar sonining ortishi ijtimoiy pedagoglar oldida jiddiy vazifalarni qo'yimoqda. Bunday bolalar bilan samarali ishlash uchun maxsus yondashuv va metodikalar zarur.

2. Ta'lim tizimidagi uzluksizlik va uzviylikning yetishmasligi: Ta'lim jarayonida ortiqcha takroriylik va uzviylikning yetishmasligi o'quvchilarning bilim olish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

3. O'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy tayyorgarligi: O'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy tayyorgarligi yetarli darajada emasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar ta'siri

Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar ijtimoiy pedagogikaga ham ta'sir ko'rsatmoqda:

- Raqamli vositalardan foydalanish: Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ta'lim samaradorligini yaxshilaydi.

- Masofaviy ta'lim: Internet orqali masofaviy ta'lim olish imkoniyati ta'limga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi, ayniqsa chekka hududlarda.

Zamonaviy tadqiqotlar asosida ilgari surilgan samarali strategiyalar

Ijtimoiy pedagogika sohasida muammolarni hal etish uchun quyidagi strategiyalar taklif etiladi:

- Deviant xulqli bolalar bilan ishlashda individual yondashuv: Har bir bolaning xulq-atvorini chuqur tahlil qilish va unga mos tarbiya usullarini qo'llash samarali natijalar beradi.

- Ta'lim tizimida uzluksizlikni ta'minlash: O'quv dasturlarini takomillashtirish va uzviylikni ta'minlash orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin.

Date: 23rd February-2025

- O'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy tayyorgarligini oshirish: O'qituvchilar uchun maxsus treninglar va seminarlar tashkil etish orqali ularning madaniy saviyasini oshirish lozim.

Xulosa. Ijtimoiy pedagogika shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganish orqali jamiyatning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Ushbu fan jamiyatning turli qatlamlaridagi insonlarni qo'llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash va ularning ijtimoiy farovonligini oshirishga qaratilgan.

Zamonaviy ta'lim jarayonida ijtimoiy pedagogikaning tamoyillari va metodlarini qo'llash o'quvchilar va tarbiyalanuvchilarning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi. Bunda nafaqat o'quv-tarbiyaviy jarayonlar, balki ijtimoiy muhit, oilaviy sharoit va axborot texnologiyalarining ta'siri ham muhim o'rin tutadi.

Ijtimoiy pedagogika muammolarini samarali hal etish uchun zamonaviy innovatsion yondashuvlardan foydalanish, ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish va pedagoglarning ijtimoiy tayyorgarligini oshirish zarur. Shuningdek, davlat va nodavlat tashkilotlarining hamkorligi ta'lim sifatini oshirish va ijtimoiy muammolarni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi.

Kelajakda ijtimoiy pedagogika sohasida tadqiqotlar davom ettirilishi lozim. Bu esa yangi pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish, jamiyatdagi muammolarni yanada chuqur o'rganish va ularning optimal yechimlarini topish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirov, A. (2010). Ijtimoiy pedagogika asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
2. Jo'rayev, N. (2015). Pedagogik innovatsiyalar va ijtimoiy pedagogika. Toshkent: O'qituvchi.
3. Karimov, M. (2012). Zamonaviy ijtimoiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Islomov, O. (2017). Ta'lim tizimida ijtimoiy pedagogikaning o'ri. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
5. Xolmatova, D. (2018). Ijtimoiy pedagogikaning dolzarb masalalari. Namangan: NamDU nashriyoti.
6. Yusupov, S. (2020). O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
7. Abdullayev, R. (2019). Ijtimoiy pedagogikaning zamonaviy metodlari. Qarshi: Qarshi Davlat Universiteti nashriyoti.
8. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
9. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faaliyetda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.

Date: 23rd February-2025

10. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.

11. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.

12. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.

13. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

14. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.

15. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.

